

Türkiye’de Girişimcilik Kültürü Bağlamında Arge ve İnovasyon Yatırımlarının Artırılması; Eğitim Rolünün Desteklemesi*

Mert TİNİK

Dr., Marmara Üniversitesi İletişim Fakültesi Reklamcılık
Bölümü
GYİAD Yönetim Kurulu Başkan Yardımcısı
ACT Bireyde ve Organizasyonda Yetkinlik
Gelişimi A.Ş Kurucu Ortak
mert@actdanismanlik.com

Dalga AKYÜZ

Yl. Öğr., ÇOMÜ İktisat Bölümü
dalgaakyuz@gmail.com

Kültürün, girişimcilik ruhu ve girişimci eylemleri üzerindeki etkisi son zamanlarda yapılan araştırmaların odağındadır. Yeni çalışmalar girişimcilik ve kültür bağının birbirinden ayrılmayan karşılıklı etkileşim içindeki bulguların bileşkesi olduğunu gösteriyor. Cumhuriyet dönemi öncesi yakın geçmişimizden günümüze doğru; girişimci yetiştirme ve inovasyon perspektifinden baktığımızda (toplum ve ülke olarak katma değerli üretimimize ve Ar-Ge çalışmalarını geliştirme oranına baktığımızda) modern ve gelişmiş olarak adlandırılan ülkelerinden oldukça geride olduğumuzu görebiliyoruz. Osmanlı Devleti’nde özellikle 19.yüzyıl başlarında Müslüman orta sınıfın gelir ve standart olarak mevcut durumundan gerilediği görülmektedir. Bunun siyasi, ekonomik başlıklarda sayılacak birçok sebebi olmasına rağmen kapitülasyonların

* Bu çalışma GYİAD başkan yardımcısı Mert TİNİK ile soru-cevap şeklinde oluşturulmuştur.

yabancılara sağladığı avantajların başat bir faktör olarak vurgulamanın önemli olduğunu düşünüyoruz. Bu perspektiften baktığınızda sizce Türk toplumunun daha ziyade tarımla uğraşmasını ve ticaretin yoğun olduğu liman şehirlerinde yaşamamasını stratejik açıdan günümüz girişimciliği ile nasıl ilişkilendiriyorsunuz?

Öncelikle bu sorunun çerçevesini Türk toplumunun yaşam biçimini oluşturan kültürel kodlara göre çizmemiz lazım şöyle ki; Türk toplumunun kökeninde göçebelik vardır. Bizler insanoğlunun en temel varoluşsal yeteneği olan adapte olmayı, yeni habitatlarda var olmayı çok iyi biliyoruz. Bu durum aile kökenlerine bakıldığında da görülebilir. Size en yakın örnek kendi soyağacımdan verebilirim: benim ailem kuvvetle muhtemel Türkmen kökenlidir çünkü; babamın ailesi yedi kuşak Adanalıdır. Malumunuz Torosların eski aileleri Yörüklerden oluşur. Annemin ailesi ise eski İstanbul ve Rumeli kökenine sahiptir. Aileme baktığımda hem göçebe Anadolu'ya dair hem de yerleşik Rumeliliğe dair kültürel izleri görebiliyorum, her yeni kuşak kendi gerçekleri ve taşıdığı kültür mirasıyla yeni bir kültürel yorumu inşa ediyor. Türk toplumu göçmen bir toplum olarak hayvancılığı, toprağı işlemeyi iyi biliyor. Dolayısıyla yerleşik hayata geçişten sonra ilk güçlü odağımız ticaret üzerine olmamış, uzunca bir süre yenilikleri tanımlayan fikirleri, düşünce akımlarını veya buluşları ortaya koyamamışız. Taa ki bilim, sanat, mühendislik ve matematikte mihenk taşı olan İslam rönesansının bir parçası olup etkilerini yaşayana kadar.

Dolayısıyla Osmanlı döneminde gerek mimari eserlerde, gerek silah üretiminde, gerekse mal ve hizmet üretiminde ARGE ve inovasyon anlamında hem İslam rönesansının yarattığı bilimsel ve

düşünsel akımın gücünü kullanış hem de Avrupa toplumu ile entegre olarak Avrupa bilgi ve kültürünü anlama ve yorumlama fırsatını bulabilmişiz. Fakat devam eden süreçlerde ekonomik ve sosyal konjonktürdeki değişimle toplumumuzda yaratma ve üretme güdüsü git gide kaybolmaya başlamış ve bu durum Cumhuriyet dönemine kadar sürmüştü. Cumhuriyetin ilk yıllarında ulu önder Mustafa Kemal Atatürk'ün liderliğinde ortaya konan kalkınma hamlelerindeki bakış açısını girişimci kültür inşasıyla tam olarak eşleştirebilmenin mümkün ve yerinde olduğunu düşünüyorum. Ne yazık ki üretim odaklı olmayı ve yenilikleri kucaklamayı gerektiren bu bakış açısı, ivmesini ilerleyen yıllarda kaybetmiş. Dönemsel olarak yanan girişimcilik ve üretim ateşinin artıp azalmasını kültürün temel yapıtaşı olan eğitim mekanizmasıyla ilişkilendirmek mümkün. Bence girişimcilik konusu temelden şekillendirilmesi gereken eğitim odaklı bir kültür inşa projesi olmalıdır. Bunun için girişimcilerin tam donanıma sahip olabilecekleri bir ekosistem kurulur ve inovasyon artı AR-GE odaklı bakış açısıyla yapılan eğitim müfredatlarından geçen uygun dimağlar ekosisteme dahil edilmeye başlanırsa Türkiye'yi bölgenin Girişimcilik üssü yapabiliriz.

Türk toplumu, gelecek nesillere aktardığı kültürel ve ekonomik sermayesini girişimciliğe daha uyumlu hale getirip girişimcilik konusunda daha önde gelecek bir pozisyona sahip olabilirdi diyorsunuz. Türk toplumunu "daha girişimci" yapmak, girişimcilik özelliğinin ön plana çıkarmak ve yönlendirmek için sizce neler yapılmalıdır?

Ülkenin birçok yerinden üniversitelere konuşmacı olarak davet ediliyorum İş yoğunluğuma rağmen bu konuşmalara katılmayı ve iş hayatının birçok farklı aşamasını yaşamış bir iş adamı olarak

tecrübelerimi gençlere aktarmayı önemli bir sorumluluk olarak görüyorum. Bu noktada girişimcilik ve ülke gençliği ilişkisi için engel olarak tanımladığım bir gözlemim var. Seminerler esnasında 'burada kaç kişi girişimci olmak istiyor' diye sorduğumda havaya kalkan ellerin sayısı oldukça az oluyor. Nedenini sorduğumda aldığım yanıt ise "garanti şekilde belli miktarda para kazanabilecekleri ve mesai saatleri limitli olacak bir iş yapmak istemeleri" oluyor. Somutlamak gerekirse gençlerimizin neden bir şirketin sahibi olmak ya da yeni ürünler yaratmak yerine belediyeye girip çalışmak istediklerini anlamak gerekiyor. Bu bakış açısını ve bunu oluşturan kültürel zemini iyice irdelemek gerekiyor. Kısacası dersini çalışması gerekenler; devlet ve özel sektörün yani ekonomiye yön verenlerin liderleri, akademisyenler, ortak aklı yöneten herkes.

En önemli okulların en yüksek puanlı bölümlerinde okuyana dahi 'sabit maaşım olsa bana yeter' dedirten eğitim sisteminin değişmesi için dünya trendinin peşinden gitmemiz gerektiğini, devlet ve özel sektörün bu konuyu önceliğine alması gerekliliğini, değişen ihtiyaçları iyice analize etmek ve girişimcilere verilecek eğitimlerin gerçek hayata dair olması gerektiğini belirtiyorsunuz. Bunu girişimci bazında mikro seviyeye indirirsek girişimcinin hem trendi yakalaması hem de ARGE'ye yatırım yapması oldukça maliyetli bir konudur. Yıllardan beri süregelen bir soru olsa da girişimci olmak için öncelikle sermayenizin mi olması gerekiyor?

Şöyle açıklamak istiyorum; Ben paranın önemi ve gücünü iyice anlamak ve buna göre paraya yeniden değer biçmek gerektiğine inanan bir kişiyim. Para takas malzemesidir, psikolojik olarak değer biçilen, her şeyin takasına aracılık eden bir değişim aracıdır. Ne için ve ne kadarına sahip olmak istediğimizi bilmenin erdemlilikle ilgisi

olduğunu düşünüyorum. Girişimcilikte paranın yerine bakmadan evvel girişimcinin geçmesi gereken adımları tekrarlayalım: önce bir ihtiyacı tespit edersin sonra bunu çözecek bir fikri tasarlarsın. Bu fikrin piyasada edineceği yeri tüm boyutları ile tahlil eder ve hayata geçirmek için fizibilitesini yaparsın. Yani neyin ve ne kadara mal olacağını hesaplarsın bu noktadan sonrada diyebilirsin ki ‘benim şu kadar bir öz kaynağım var ve ihtiyacım olan miktar şu kadar’. Bu aşamaları layıkıyla yerine getiren girişimcilerin mevcut şartlarda paraya ulaşamamasına imkan yoktur. KOSGEB, bakanlıklar, melek yatırım ağları, sivil toplum kuruluşları, üniversitelerin kuluçka merkezleri vs.destek bulabilmek için her türlü mecra mevcuttur.

Ekmek fırını açmak veya bakkal dükkanı açmak bir girişimcilik midir?

Evet, kitabi ve temel mantık olarak girişimciliktir ama ben girişimciliği bu çerçevede ele almak istemiyorum. Girişimcilikten bakkal açmayı anlamamalıyız. Katma değeri daha yükseltilmiş, inovasyon odaklı, toplumsal faydaya daha çok hizmet edebilecek, teknolojik temelli, hatta yenilenebilen enerji kaynakları ile üretilen ürünler üretebilmek beni girişimcilik tanımına yakınlaştırıyor.

Üyesi ve Başkan Yardımcısı olduğum bir sivil toplum kuruluşu var; GYİAD (Genç Yönetici ve İş Adamları Derneği) yıllar evvel girişimcilikle ilgili yanlış bilinenleri anlatmak ve klişeleri kırabilmek için çıktık yolumuza. Ülkemizde birçok üniversitede girişimcilik dersleri verdik. Birçok kurumda resmi program haline getirdik. En çok “Başımıza icat çıkartma” düşüncesiyle savaştık. Bırakın herkes icat çıkarsın bu hatalı kültür kodunu değiştirmemiz lazım. Ebeveynlerin çocuklarına vizyon açması lazım. En zor şartta bile “bizim aile olarak sana sunabilecek ekonomik gücümüz yok. Şu an sana yardım edemeyiz sen

işine gir, paranı kazan ama her boş anında tutkularının peşinden koşmayı, daha çok çalışmayı unutma” demesi gerektiğine inanıyoruz.

Türkiye’de özellikle genç kuşakların önünde girişimci olmaları ile ilgili önemli problemlerin başında, geleceği planlayamamaları geliyor diyebiliriz. Girişimcilerin, girişimci olmak isteyenlerin geleceği planlamaları/yönlendirilmelerinde etken olan nedir?

Tüm dünyanın konuştuğu teknoloji 4.0 denilen bir akım var. İşlerinizin her alanını dijitalleştirmekte girişimcilikte en önemli trendlerinden birisi haline geliyor. Sanayi dahil iş dünyasının tamamı verimlilik için teknolojiyle var olmalıdır. Özellikle tüm iş dünyasına; teknolojiyi kullanmanın sosyal medyadan ibaret olmadığını anlatmamız gerekiyor. Birçok okulda pazarlama derslerinde CRM konusunun anlatıldığını biliyorum. Fakat öğrenciler CRM programlarını kullanma deneyimini yaşayamıyorlar. CRM eğitimi alıyorlar ama öğrendiklerini program üzerinden uygulama şansları olmuyor. Girişimcilikten bahsedilirken eğitim başlığı altında bunlarında anlatılması yani eğitsel tarafın güçlendirilmesi gerekiyor.

Öncelikle girişimci açık ve net bir vizyona sahip olmak için düşünmeli ve araştırmalıdır. Ne yapmak istediğini bilmeli ve ihtiyaçları görmeyi kendisine bir alışkanlık edinmelidir. Örneğin birçok kurum hedef pazarını Türkiye olarak belirliyor. Artık tek pazar burası değil bütün dünyaya yönelmek gerekiyor artık ben bu ürünü dünyada nereye satarım diye düşünmek gerekiyor. Örneğin şirketimiz ACT Gelişim Danışmanlığı’nı kurduğumuz ilk hafta franchise vermek için Asya Pasifik bölgesinde bir şirket ile görüşmeler yapmıştık. Dünyaya açılmak için kurulduğunuz pazarı

domine etmeyi beklemene gerek yok. Dünya; şirketlerin arazisidir bu sebeple girişimcinin önünde dünya haritası hep açık olmalıdır.

Bir kişi girişimci olmak, girişim yapabilmek için eğitim aldı, sermayesi var ya da melek yatırımcı buldu girişimcilik faaliyetlerine başladı peki bu girişimci iş hayatında başarılı olur mu ya da daha kısa sormak gerekirse girişimci olunur mu yoksa girişimcilik yetisi sonradan mı kazanılır?

Girişimcilik bir iş değildir bir bakış açısidir bir tutumdur her yerde her davranışta gözlenebilir. Girişimci kişi girdiği ortamda neyin daha farklı ve daha iyi yapılacağını refleks olarak düşünen, verimliliği hesaplayan kişidir.

Girişimcilik doğuştan mı gelir sorusuna zaten doğmak bir girişimciliktir diye cevap verebilirim. Girişimcilik ve doğuş tanımlarını harmanlarsak; bebeğin dünya ile ilk bağlantısını kurduğu anda ciğerlerin açılması gerekir. Çünkü sindirim sistemi ve solunum sistemi sö-nüktür bu sebeple onları aktif hale getirmesi lazım. Oksijeni almak ciğerleri nefesle doldurmak ilk girişimcilik davranışıdır. Girişimciliği bir yaşam tarzı olarak kabul edip iş hayatının merkezine koymak ve bunun neticesinde başarılı olmak için doğuştan getirdiğimiz meziyetlerin ve yetkinliklerin geliştirilmesi ve zenginleştirilmesi de gerekir. Girişimci olmak için

- ❖ yeniliğe açık olmak,
- ❖ merak duygusu/öğrenme açlığının varlığı,
- ❖ İhtiyaç odaklı gözlem kabiliyeti
- ❖ analitik bir düşünce ile planlama becerisi

❖ Cesaret, yaratıcılık ve girişkenlik gerekmektedir.

Kişiliğin yaklaşık %70'i deneyimle oluşur. Deneyim bir öğrenme sürecidir. Yani anne babamızın bize verdiği ilk hediye genetiğimizdir, ancak bu hediye gerek aile gerekse çevre/toplumdan kazanılan öğrenimlerle bizim biz olmamızı sağlar. Sonuç olarak doğuştan gelen güçlü yönler öğrenimlerle geliştirildiği sürece başarının elde edilme şansı yükselir.

Sonuç olarak;

Ülkemizin yüksek bir medeniyet olmak adına koyduğu hedeflerine ulaşması için girişimciliği daha çok sahiplenmesi gerektiğini düşünüyorum. Toplumda ekonomik yenilik ve gelişimin katalizörü olan girişimcileri yetiştirmek için hem ekosistemi geliştirmeli hem de eğitim müfredatımızı girişimcinin ihtiyaçları doğrultusunda yenilemeliyiz. Toplum olarak “başımıza icat çıkartma” bakış açısını “hangi patenti aldın?” sorusuyla takas edebilmenin yollarını en kısa sürede bulmalı ARGE ve İnovasyon yatırımları ile ekonomi arenasında yerimizi almamız.